

บทที่ 6

สังคมนิยม ทุนนิยม ฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์

1. ความนำ

แนวความคิดทางการเมืองที่แสดงออกในรูปของลัทธิการเมืองต่าง ๆ ได้รับความนิยมน้อยบ้างน้อยบ้างตามกาลเวลา และตามสภาพการณ์แห่งสังคม ผู้สนับสนุนลัทธิการเมืองหรือลัทธิทางเศรษฐกิจมักมีลักษณะทางสังคมวิทยาบางอย่าง เช่น ลัทธิสังคมนิยมมักได้รับความนิยมน้อยในหมู่ผู้มีรายได้น้อย ณ ที่นี้จะได้กล่าวถึงปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับลัทธิสังคมนิยม ลัทธิคอมมิวนิสต์ และลัทธิฟาสซิสต์

2. ลัทธิสังคมนิยม

ลัทธิสังคมนิยมมีการวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานพอสมควร และมีหลายรูปแบบ เช่น สังคมนิยม แบบประชาธิปไตย สังคมนิยม แบบคอมมิวนิสต์ สังคมนิยมที่ ปรากฏในศาสนาต่าง ๆ แต่ประเด็นหลักของสังคมนิยมนี้ด้วยกัน สองประการ ได้แก่ 1) รัฐมีบทบาททางเศรษฐกิจ และ 2) รัฐสวัสดิการ สมควรอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

2.1 บทบาทในทางเศรษฐกิจ

โดยปกติรัฐบาลย่อมเข้าไปมีส่วนในชีวิตทางเศรษฐกิจของประชาชนมากบ้างน้อยบ้าง ในกรณีของรัฐบาลที่มีแนวโน้มนโยบายแบบสังคมนิยมหรือแบบโซเชี่ยลลิสต์ มักจะเข้าไปมีบทบาทในเรื่องทางเศรษฐกิจมาก

2.1.1 รัฐบาลสังคมนิยมจะเข้าไป ดำเนินกิจการสาธารณูปโภค (กิจกรรมอันมีผลต่อส่วนรวมโดยตรง เช่น การไฟฟ้า การประปา การไปรษณีย์ การขนส่ง เป็นต้น) เสียเอง การดำเนินการด้านสาธารณูปโภคนี้ในรัฐบาลแบบอื่น (เช่น แบบทุนนิยม) มักให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ คือ ให้เอกชนลงทุนเป็นเจ้าของบริษัทโทรศัพท์ บริษัทรถไฟ บริษัทประปา ฯลฯ

2.1.2 รัฐบาลสังคมนิยมต้องการให้รัฐเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ประกอบการของ เศรษฐกรมอื่น ๆ ตัวอย่างคือ ให้รัฐเข้าไปเป็นเจ้าของธนาคาร ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

2.2 การให้สวัสดิการแก่ประชาชนโดยรัฐ

องค์ประกอบประการที่สองของลัทธิสังคมนิยมนี้ อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ความสนใจในลัทธินี้กระจายแพร่หลายมาก ความคิดในเรื่องรัฐสวัสดิการ ก็คือ รัฐจะต้องดูแลให้ประชาชนได้รับบริการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง โดยเก็บเงินค่าบริการแต่น้อยหรือไม่เสียเลย **บริการจากรัฐอันเรียกว่ารัฐสวัสดิการ** ได้แก่ การรักษาพยาบาล การศึกษา การฝึกอาชีพ ฯลฯ รัฐสวัสดิการ มักเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยจบจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต¹ ในปัจจุบัน สวัสดิการที่รัฐพึงให้แก่ประชาชนตามลัทธิสังคมนิยม มีการนำเอาไปใช้ในลัทธิเศรษฐกิจและลัทธิการเมืองอื่น ๆ ด้วย แม้ระบบทุนนิยมก็มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีการให้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขแบบให้เปล่าหรือเสียค่าบริการแต่น้อย มีการประกันการว่างงาน (คือรัฐบาลจะต้องจ่ายเงินทดแทนให้ส่วนหนึ่งและระยะเวลาหนึ่ง เมื่อประชาชนเกิดว่างงานขึ้นมา) การสงเคราะห์เด็กและคนชรา การสงเคราะห์ผู้ทุพพลภาพ ฯลฯ

สวัสดิการดังกล่าว ในลัทธิทุนนิยมเรียกว่า สวัสดิการทุนนิยม (Welfare capitalism) การที่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ นำนโยบายรัฐสวัสดิการไปใช้นี้ มิได้หมายความว่าทำให้รัฐบาลนั้น ๆ กลายเป็นสังคมนิยมอย่างเต็มรูป ทั้งนี้ เพราะแนวคิดรัฐสวัสดิการเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอุดมการณ์โซเชี่ยลิสต์เท่านั้น การจะเป็นรัฐบาลโซเชี่ยลิสต์ โดยสมบูรณ์ต้องมีลักษณะครบถ้วนทั้งสององค์ประกอบ

3. สังคมนิยมกับเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ

ศัพท์สังคมนิยมหรือโซเชี่ยลิสต์เริ่มนำมาใช้ประมาณปี ค.ศ. 1830 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ในระยะเริ่มแรก โซเชี่ยลิสต์ หมายถึง คำสอนหรือทฤษฎีของรอเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) สำหรับในประเทศฝรั่งเศสศัพท์นี้ หมายถึง คำสอนของฟูรีเย (Fourier) และแซงต์-ซิม็อง

¹เมธี ตูลจินดา, *จากกรรมภารดาถึงหลุมฝังศพ*, และ *สภาวิจัยแห่งชาติ, การประกันความมั่นคงทางสังคมในสหรัฐอเมริกา*, กรุงเทพฯ, สภาวิจัยแห่งชาติ, 2513.

ต่อมาในตอนกลางของศตวรรษที่ 19 เมื่อได้เกิดสังคมนิยมตามแนวของคาร์ล มาร์กซ์ (Marxist Socialism) ลัทธิสังคมนิยมเริ่มใช้ในความหมายที่ว่า เป็นขบวนการของชนชั้นกรรมาชีพ ลัทธิสังคมนิยมในระยะนั้นยังถือว่าเป็นลัทธิที่ต้องการตอบสนองสภาพที่เลวร้ายของสังคมนิยมแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม

ในศตวรรษที่ 18 ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งเน้นเสรีภาพส่วนบุคคลและสนับสนุนการค้าโดยเสรีเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ถือกันว่าเป็นยุคที่ความคิดแนวโซเชี่ยลิสต์เฟื่อง ความนิยมในอุดมการณ์สังคมนิยมแพร่หลายขึ้น เพราะลัทธิเสรีนิยมในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเน้นการประกอบการโดยให้เอกชนแข่งขันกันเอง (และรัฐบาลไม่ควบคุมการดำเนินการหรือไม่ควบคุมในเรื่องนโยบาย) ไม่สามารถทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี โดยทั่วถึงกันได้

ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ (Economic liberalism) ได้ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการแบ่งสรรผลประโยชน์อันเกิดขึ้นจากเสรีธุรกิจ ผู้ที่เป็นเจ้าของทุนหรือผู้เป็นนายจ้างรายใหญ่ได้กำไรจากการประกอบธุรกิจ แต่ไม่ได้ดูแลความเป็นอยู่ของคนงานเท่าที่ควร คนงานสมัยนั้นต้องทำงานอย่างหนักแต่ได้ค่าตอบแทนต่ำ นอกจากนี้ยังมีการใช้แรงงานเด็ก

ลัทธิเสรีนิยมสมัยศตวรรษที่ 18 ผลักดันให้เศรษฐกิจรุ่งเรือง แต่มิได้ให้ความเป็นธรรมในสังคมเพียงพอ ดังนั้น จึงได้เกิดแนวคิดแบบสังคมนิยมขึ้น สังคมนิยมเป็นอุดมการณ์ที่เน้นสวัสดิภาพทางสังคมของคนทั่วไป และไม่ต้องการให้ทรัพย์สินและการประกอบการทางเศรษฐกิจอยู่ในมือเอกชน²

4. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยกับสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์

ลัทธิสังคมนิยมอาจเป็นในรูปของสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย (Democratic socialism) หรือสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ คือ ตามแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ เจ้าตำรับลัทธิคอมมิวนิสต์

4.1 สังคมนิยมตามแนวของคาร์ล มาร์กซ์ มิได้ถือว่าสภาพแห่งสังคมนิยมเป็นเป้าหมายสุดท้าย สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ ถือว่าสังคมนิยมเป็นเพียง**ทางผ่าน**เพื่อไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์

4.2 ลัทธิคอมมิวนิสต์มีเป้าหมายขั้นสุดท้ายทำนองเดียวกับทฤษฎี **อรรถนิคม** คือ ไม่ต้องการให้มีรัฐ ไม่ต้องการให้มีรัฐบาล ไม่ต้องการให้มีการเมือง สังคมนิยมในแนวคิด

²Frederick M. Watkins, *The Age of Ideology* (New Jersey, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1964), pp. 46-48.

มาร์กซิสต์ เป็นเพียงระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคมแบบหนึ่ง ซึ่งจะแปรรูปไปเป็นระบบคอมมิวนิสต์

4.3 สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย (เช่น ในหมู่พวกเฟเบียนของอังกฤษ) เน้นวิธีการแบบวิวัฒนาการ คือ แบบค่อยเป็นค่อยไปและต้องการดำเนินการตามกระบวนการประชาธิปไตยคือ ดำเนินถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากกว่าแบบคอมมิวนิสต์ที่มุ่งส่งเสริมการปฏิวัติและการต่อสู้ระหว่างชนชั้นด้วยวิธีการรุนแรง

4.4 สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยมีพรรคการเมืองที่เรียกว่าเป็น พรรคประชาธิปไตย-สังคมนิยม (Social Democratic Party) หรือ พรรคกรรมกร (Labor Party) การมีพรรคการเมืองเช่นว่านี้เป็นการ เปิดโอกาส ให้เข้าในสนามการเมืองร่วมกับพรรคการเมืองที่แนวคิดและหลักการอย่างอื่น ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับวิถีทางแห่งประชาธิปไตย คือยอมให้มีมากกว่าหนึ่งพรรคการเมืองได้

4.5 สังคมนิยมแนวคอมมิวนิสต์ มีเป้าหมายให้มีเพียงพรรคเดียว จึงแตกต่างจากระบบประชาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด

5. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยกับชาติสังคมนิยม

สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยยังแตกต่างกับสังคมนิยมอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า ชาติสังคมนิยม หรือ สังคมนิยมแห่งชาติ (national socialism) สังคมนิยมแห่งชาติมีตัวอย่างในประเทศเยอรมนี สมัยที่ฮิตเลอร์เรืองอำนาจ

สังคมนิยมแห่งชาติในเยอรมนีออกมาในรูปของพรรคนาซี (NAZI) ซึ่งมีหลักการแบบฟาสซิสต์ (fascism) พรรคนาซีมีบทบาทตั้งแต่ พ.ศ. 2476 (ค.ศ. 1933) สังคมนิยมแบบฟาสซิสต์มีบทบาทในอิตาลีตั้งแต่ พ.ศ. 2466 (ค.ศ. 1922)³

สังคมนิยมแบบฟาสซิสต์เป็นแนวคิดแบบขวาสุดต้องการให้มีการปกครองด้วยวิธีเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จคือ ให้สิทธิแก่ผู้นำที่จะใช้อำนาจควบคุมความเป็นอยู่ของราษฎร สังคมนิยมตามแนวนี้นั้นอำนาจรัฐอย่างสูงสุด ไม่ให้เสรีภาพแก่บุคคลและเน้นชาตินิยม

³George Lichtheim, *A Short History of Socialism* (Glasgow, Fontana, 1975), pp. 264-267.

6. สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย

เดโมแครติกโซเชี่ยลิสต์ หรือสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยรุ่งเรืองใน 1) อังกฤษ 2) กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (สวีเดน, นอร์เว, เดนมาร์ก) 3) เนเธอร์แลนด์ 4) เบลเยียม 5) สวิตเซอร์แลนด์ 6) ออสเตรเลีย และ 7) นิวซีแลนด์

เป้าหมายของสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ให้เป็นประชาธิปไตยไม่ใช่เพียงในด้านการเมืองเท่านั้น แต่ให้ครอบคลุมไปในด้านอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะในด้านการศึกษา และด้านสังคม

6.1 ประชาธิปไตยในด้านการเมือง คือ การให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งหรือการให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในการรวมกลุ่มและในการที่จะนับถือศาสนาใด ๆ

6.2 ประชาธิปไตยในด้านการศึกษา หมายถึง การให้โอกาสในการเล่าเรียนแก่คนที่มีทุนรอนน้อย

6.3 ประชาธิปไตยในด้านสังคม ได้แก่ การถือว่าคุณวุฒิสำคัญกว่าชาติวุฒิ คุณวุฒิ คือความรู้ ความสามารถ ซึ่งเกิดขึ้นจากการเล่าเรียนหรือจากการฝึกฝนตนเอง ชาติวุฒิได้แก่ การกำเนิดในวงศ์ตระกูลที่ยากจนหรือร่ำรวย เป็นต้น ชาติวุฒิ เป็นเรื่องที่ติดตัวหรือมีขึ้นพร้อมกับการกำเนิด แต่คุณวุฒิมักเป็นเรื่องที่ปรุงแต่งขึ้นภายหลังเป็นส่วนใหญ่

อนึ่ง ประชาธิปไตยในด้านสังคมนิยมยังหมายถึง การให้เกียรติแก่บุคคลและยอมรับสิทธิของบุคคลโดยไม่คำนึงว่าเป็นเพศใด ศาสนาใด ศิวัพรรณใด และฐานะทางเศรษฐกิจใด นอกจากนี้ ยังมีการยอมรับว่ารัฐบาลจะต้องพยายามให้ประชาชนมีงานทำกันทุกคน และรัฐจะต้องให้การเอาใจใส่ดูแลเมื่อเจ็บป่วยหรือเมื่ออยู่ในวัยชรา

7. ลัทธิสังคมนิยมกับลัทธิคอมมิวนิสต์

สังคมนิยมประชาธิปไตย แตกต่างจากลัทธิคอมมิวนิสต์หลายประการด้วยกัน ข้อควรพิจารณามีดังนี้

7.1 กระบวนการ

สังคมนิยมประชาธิปไตยต้องการให้หลักการของตนแพร่หลายและปฏิบัติอย่างกว้างขวาง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สำหรับลัทธิคอมมิวนิสต์ต้องการจะให้ลัทธิของตนแพร่หลายไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม และไม่รังเกียจการใช้วิธีการรุนแรง

7.2 ทักษะเรื่องทรัพย์สิน

7.2.1 ลัทธิคอมมิวนิสต์ต้องการให้มีการโอนทรัพย์สินหรือเครื่องมือเศรษฐกิจต่าง ๆ ไปเป็นของกลางโดยจับปล้นทันที และโดยไม่มีการให้เงินทดแทน

7.2.2 สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยถือว่าการโอนทรัพย์สินเป็นของกลางหรือของส่วนรวม (เพื่อดำเนินการโดยส่วนรวม คือ รัฐบาล) นั้นต้องค่อยเป็นค่อยไปไม่รีบร้อน และให้มีการจ่ายเงินทดแทน

7.3 เครื่องมือในการผลิต

7.3.1 ลัทธิคอมมิวนิสต์ต้องการให้มีการโอนทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือในการผลิตทั้งหมดรวมทั้งการจำแนกแจกจ่ายสินค้าให้ตกเป็นของรัฐ ส่วนที่เหลือไว้เป็นของเอกชน คือ ยอมเปิดโอกาสให้เลือกสินค้าเพื่อการบริโภคและอุปโภค

7.3.2 ลัทธิสังคมนิยม มิได้มุ่งโอนทรัพย์สินหรือเครื่องมือในการผลิตไปเป็นของกลางหรือของรัฐทั้งหมด มักตั้งกฎเกณฑ์เพื่อพิจารณาว่ากิจการประเภทใดควรดำเนินการโดยรัฐ กฎเกณฑ์สำหรับการโอนมาดำเนินการโดยรัฐมักเป็นกิจการประเภทที่จำเป็นต่อความอยู่รอดของประเทศชาติ ทั้งในยามสงบและยามสงคราม

รัฐบาลสังคมนิยมของอังกฤษ (พรรคกรรมกร) ใช้กฎเกณฑ์นี้ในการโอนกิจการถลุงเหล็กให้เป็นของรัฐ (nationalization)

นอกจากนี้ยังเห็นควรโอนมาเป็นของรัฐ ซึ่งกิจการสาธารณูปโภคได้แก่ การรถไฟ, โทรศัพท, ไฟฟ้า, น้ำประปา และกิจการที่ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เช่น อุตสาหกรรมถ่านหินของอังกฤษ

7.4 บทบาทของผู้นำกับประชาชน

ลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะตามแนวปฏิบัติของเลนิน (Lenin, 1870 - 1924) ซึ่งเป็นหัวหน้าในการปฏิวัติในรัสเซียเห็นว่าคนส่วนใหญ่ไม่ตระหนักว่าตนเองถูกเอาเปรียบมากในสังคม ดังนั้น จึงสนับสนุนให้มี **กลุ่มผู้นำ** (elite) หรือที่เรียกว่า “กลุ่มคนส่วนหน้า” (นิยมใช้ศัพท์ภาษาฝรั่งเศส คืออเวร็องการ์ด avant-garde) กลุ่มคนส่วนหน้าได้รับมอบหมายในการปลุกเร้าให้ราษฎรสนใจปรับปรุงสภาพของตนเอง กลุ่มผู้นำของเลนิน หมายถึง **นักปฏิวัติอาชีพ** คือ ผู้ได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษสำหรับงานปฏิวัติล้มล้างระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแบบเดิม

แนวของสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยถือว่าต้องเคารพ **เสียงส่วนใหญ่** ผู้นำมีบทบาทที่จริงอยู่แต่ไม่ได้ถือว่าตนเป็นผู้หยั่งรู้จิตสำนึกหรือความต้องการของประชาชน ผู้นำโซเชี่ยลิสต์แบบประชาธิปไตยมักถือว่าประชาชนรู้ความต้องการของตนเอง เป็นฝ่ายฟังเสียงประชาชน มิใช่เป็นผู้ปลุกระดมความสนใจหรือปลุกระดมความต้องการของประชาชน

7.5 วิธีการที่ต่างกัน : สันติหรือรุนแรง

ในการที่จะบรรลุเป้าหมาย โซเชี่ยลิสต์มุ่งที่จะใช้วิธีการชักชวนให้ประชาชนเห็นและร่วมมือได้โดยวิธีการสันติ

ฝ่ายคอมมิวนิสต์ถือว่า การใช้กำลังรุนแรงเพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการเป็นของไม่เสียหายประการใด

7.6 ทางเลือก : ปรับปรุงหรือล้มล้าง

7.6.1 ฝ่ายสังคมนิยมประชาธิปไตยถือว่าทางเลือกไม่ใช่มีเพียงสองทางคือ ระหว่างลัทธินายทุนและลัทธิที่รัฐดำเนินเศรษฐกิจเองทั้งหมด สังคมนิยมประชาธิปไตยถือว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงลัทธินายทุนให้เข้าสู่เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมโดยให้ระยะเวลา นานพอสมควร

โซเชี่ยลิสต์ถือว่าไม่มีเศรษฐกิจแบบนายทุนอย่างเต็มรูป คือ มีแต่เพียงระบบที่เอนเอียงไปในทางนายทุนเท่านั้น และเศรษฐกิจที่พึงประสงค์จะเป็นแบบที่เอนเอียงไปทางสังคมนิยม “เอนเอียง” ไปในทางใดทางหนึ่ง หมายความว่า มีสภาพยังไม่ครบถ้วนทีเดียว แต่ก็จัดว่าอยู่ในระบบใดระบบหนึ่งเองได้

7.6.2 ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่เห็นด้วยกับทัศนะนี้ คอมมิวนิสต์ถือว่าเมื่อมีลัทธินายทุน ก็จะต้องมีการล้มล้างโดยการปฏิวัติ เพื่อเข้าสู่การปกครองแบบที่ต้องการ

8. สังคมนิยมกับนโยบายภาษี

8.1 ภาษีก้าวหน้า

ลัทธิสังคมนิยมมักเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเก็บภาษีแบบก้าวหน้า หรือ ภาษีแบบแบ่งระดับ ในอังกฤษได้มีการวิวัฒนาการเข้าสู่ระบบสังคมนิยมในเรื่องการเก็บภาษีแบบก้าวหน้าอยู่เรื่อยๆ ตัวอย่าง คือ ในปี ค.ศ. 1910 ผู้ที่มีรายได้ 100,000 ปอนด์ต่อไป จะต้อง

เสียภาษี 6,000 ปอนด์ ในปี ค.ศ. 1966 คือ ปรากฏว่าภาษีได้ขึ้นไปสูงมากสำหรับผู้มีรายได้ ในระดับ 100,000 ปอนด์ต่อปี ในปี ค.ศ. 1966 ภาษีของผู้ที่มีรายได้ระดับนี้คิดตามแบบ อัตราก้าวหน้าปรากฏว่าสูงถึง 93%

8.2 ภาษีมรดก

ในระบบสังคมนิยมยังมีการเก็บภาษีมรดกที่แพงด้วย ในอังกฤษ ซึ่งแนวคิดสังคมนิยมแพร่หลายได้มีการเก็บภาษีมรดกมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างคือ ในปี พ.ศ. 2481 มีการเก็บภาษีมรดกที่มีทรัพย์สินมาก ๆ ถึง 40% ไม่กี่ปีต่อจากนั้นคือ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภาษีมรดกได้สูงขึ้นถึงประมาณ 80%

8.3 ผลแห่งภาษี : ลดจำนวนรายได้

ผลของการเก็บภาษีรายได้แบบก้าวหน้าและการมีภาษีมรดก คือ ทำให้ผู้มีรายได้สูงต้องเฉลี่ยรายได้ให้แก่รัฐ ในระบบสังคมนิยมคนที่รวยมากก็ต้องรวยน้อยลง ตัวอย่างได้แก่ ประเทศอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2481 มีคนอังกฤษ ซึ่งมีรายได้สุทธิ (คือ หลังจากหักภาษีต่าง ๆ แล้ว) เกินกว่า 60,000 ปอนด์ เป็นจำนวน 6,600 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) ปรากฏว่าผู้มีรายได้หลังหักภาษีแล้วในระดับนั้นลดลงมาเหลือเพียง 60 คนเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2503 จำนวนได้เพิ่มขึ้นเป็น 3,000 คน ยังน้อยกว่าในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งประชากรในปีนั้นน้อยกว่า

8.4 ชนชั้นกลาง

ระบบเศรษฐกิจแบบโซเซียลิสต์ของอังกฤษ มิได้ทำให้คนรวยลดจำนวนลงแต่อย่าง เดียว แต่มีผลตามมาอีกคือ ทำให้เกิดมีชนชั้นกลาง คือ คนมีรายได้ระดับกลางเพิ่มมากขึ้น หนึ่ง คนมีรายได้น้อยก็มีรายได้ระดับกลางเพิ่มมากขึ้น คนมีรายได้น้อยก็มีรายได้เพิ่มขึ้น

ผลสรุปก็คือ ความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจได้ลดน้อยลง ช่องว่างระหว่าง คนจนกับคนรวยได้แคบเข้า

9. สังคมนิยมในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียและอิสราเอล

ลัทธิสังคมนิยมประชาธิปไตยในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ได้แก่ นอร์เว สวีเดน และเดนมาร์ก และในอิสราเอลได้วิวัฒนาการในประเด็นเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการทางเศรษฐกิจอย่างมาก

9.1 เกรงอำนาจที่ศูนย์กลาง

ในประเทศดังกล่าวได้มีความคิดว่าหากให้รัฐดำเนินการทางเศรษฐกิจโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ จะก่อให้เกิดการรวบอำนาจขึ้นโดยรัฐบาล ซึ่งเป็นภัยต่อเสรีภาพส่วนบุคคล

9.2 ให้องค์การแทนที่จะเป็นรัฐเป็นเจ้าของกิจการ

การพบข้อบกพร่องของลัทธิสังคมนิยมตามแนวเดิมดังกล่าว มีการปรับปรุงอุดมการณ์สังคมนิยม

การปรับปรุงแนวคิดและได้ใช้ปฏิบัติไปแล้วในประเทศที่อ้างถึงข้างต้นก็คือ การให้ทรัพย์สินหรือการลงทุนเพื่อกิจการต่าง ๆ เป็นเจ้าของและจัดการโดยองค์การหรือสมาคมต่าง ๆ แทนที่จะเป็นรัฐบาลโดยตรง แต่องค์การที่จะดำเนินการทางเศรษฐกิจก็ไม่ใช่เป็นห้างร้านหรือบริษัทเอกชน

องค์การที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้น ๆ ได้แก่ สหกรณ์ผู้ผลิต, สหกรณ์ผู้บริโภค, สหพันธ์กรรมกร, สถาบันการศึกษา, วัด, โรงพยาบาล ฯลฯ เป็นต้น

9.3 ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย

ที่อยู่อาศัยมีการสร้างขึ้นไม่ใช่โดยบริษัทเอกชน โครงการที่อยู่อาศัยที่นั้นจัดสร้างโดยได้รับเงินทุนจากสหกรณ์การเคหะ (housing cooperatives) และหน่วยงานของเทศบาล

9.4 ในนอร์เว, สวีเดน และเดนมาร์ก สหกรณ์มิใช่มีแต่เฉพาะในการจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคแบบปลีกเท่านั้น แต่มีสหกรณ์การผลิตสินค้าและสหกรณ์การจำหน่ายแบบขายส่งด้วย

9.5 ในสหพันธ์กรรมกรไม่ใช่เป็นเพียงองค์การของผู้ใช้แรงงานในฐานะลูกจ้าง แต่เป็นนายทุนด้วย

สหพันธ์มีหุ้นและมีส่วนในการบริหารงานของธุรกิจสำคัญ ๆ เช่น การขนส่ง, การก่อสร้าง, การหล่อ, การทำเครื่องจักรเครื่องยนต์ขนาดใหญ่, การผลิตปูนซีเมนต์, การทำแก้ว และอุตสาหกรรมยาง เป็นต้น

การผลิตสินค้าเกษตรกรรมของอิสราเอลยังมีการดำเนินการในรูปของสหกรณ์ด้วย

10. ลัทธิทุนนิยม

ลัทธิทุนนิยมได้แก่ ระบบเศรษฐกิจซึ่งส่งเสริมให้ออกชนประกอบการทางเศรษฐกิจโดยเสรี การประกอบการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การลงทุน การผลิต การขายและการขนส่งสินค้า “โดยเสรี” หมายความว่า รัฐบาลไม่เข้าไปดำเนินการเสียเอง แต่ให้ออกชนแข่งขันกันเอง

10.1 สมมติฐานของทฤษฎีหรือลัทธิทุนนิยม

ลัทธิทุนนิยม⁴ ถือว่าเมื่อปล่อยให้มีการแข่งขันโดยเสรี ย่อมทำให้เศรษฐกิจก้าวหน้า เพราะต่างคนต่างมุ่งกำไร เพื่อนำมาลงทุนต่อ ผู้ประกอบการอิสระที่เป็นเอกชนจึงย่อมจะมีความขยันหมั่นเพียร กระตือรือร้นในการทำงาน อนึ่ง เมื่อเปิดโอกาสให้แข่งขันในการผลิตสินค้าและการขายสินค้า คุณภาพจะดีและราคาไม่แพง เพราะผู้ประกอบการมุ่งที่จะขายให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

10.2 สภาพที่เป็นจริง

สภาพการณ์ไม่ได้เป็นไปตามทฤษฎี ทั้งนี้ เพราะในบางกรณีจะไม่มีการแข่งขันอย่างแท้จริง เนื่องจากการประกอบการบางอย่างต้องลงทุนมหาศาล ดังนั้น การแข่งขันอย่างเต็มที่หรืออย่างเต็มรูปแบบย่อมทำไม่ได้ กล่าวคือ จะมีเพียงบริษัทใดบริษัทหนึ่งเพียงบริษัทเดียว ซึ่งสามารถจะลงทุนเองทำให้เกิดการผูกขาดได้ เช่น กิจการสร้างเครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่

นอกจากนี้ หากรัฐบาลไม่ยื่นมือเข้าไปควบคุมการประกอบการทางเศรษฐกิจแล้ว การแข่งขันลดราคาสินค้าจะมีมากจนเกินขอบเขต อันอาจทำให้คุณภาพของสินค้าต่ำไม่เหมาะสมกับการบริโภคหรือเป็นพิษเป็นภัย

⁴James Forman. *Capitalism*. Dell, 1976

10.3 ประเภทของลัทธิทุน

ในยุคแรกเรียกว่า **ลัทธิทุนทางการค้า (Commercial Capitalism)** ซึ่งเน้นในเรื่อง การติดต่อค้าขายโดยเอกชน

ยุคที่สองได้แก่ **ลัทธิทุนทางอุตสาหกรรม (Industrial Capitalism)** ในยุคนี้ได้มีการลงทุนสร้างโรงงานขนาดใหญ่ ดำเนินการเหมืองแร่ และกิจการอุตสาหกรรมอื่น ๆ

ในยุคที่สาม เรียกว่า **ลัทธิทุนทางการเงิน (Financial Capitalism)** ในยุคนี้ ทุนที่สำคัญ คือนายธนาคารที่สามารถให้เงินกู้ไปลงทุนได้ บทบาทของผู้มีเงินให้กู้สำคัญมากในปัจจุบัน เพราะการลงทุนต้องใช้เงินจำนวนมาก เมื่อให้กู้เงินไปแล้วนายธนาคารหรือผู้ให้กู้ประเภทอื่น ๆ มักจะดูแลสอดส่องว่าการลงทุนคุ้มค่าหรือไม่ และมีโอกาสได้ทุนคืนมาได้ช้าเร็วเพียงใด

การวิวัฒนาการของลัทธิทุนนี้ มิใช่หมายความว่า จะคงเหลืออยู่แต่ประเภทใดประเภทหนึ่ง ความจริงยังมีทั้งสามประเภทอยู่ ซึ่งแล้วแต่ว่าจะมีประเภทใดมากกว่ากัน

10.4 ทุนแบบสวัสดิการ

ลัทธิทุนได้เปลี่ยนแปลงไปมากในระยะเมื่อไม่นานมานี้ กล่าวคือ ได้พัฒนามาเป็น **ลัทธิทุนแบบสวัสดิการของสังคม (Welfare Capitalism)** ลัทธิทุนประเภทนี้ได้ยอมรับความคิดที่ว่าแม้จะยังสนับสนุนการค้าแบบเสรี แต่เห็นว่ารัฐบาลจะต้องให้ความเอาใจใส่ในเรื่องความอยู่ดีกินดีของคนทั่วไป คือคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น

11. ลัทธิฟาสซิสต์

ในศตวรรษที่ 19 ลัทธิคอมมิวนิสต์เริ่มมีบทบาทเป็นปฏิปักษ์กับประชาธิปไตยจวบจนทุกวันนี้

11.1 สำหรับลัทธิฟาสซิสต์⁵ เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่อต้านความคิดเชิงเสรีนิยมแบบประชาธิปไตยในคริสต์ศตวรรษที่ 20

⁵J S Barnes *Fascism* Arden Library, 1979

11.2 ลัทธิฟาสซิสต์ได้เริ่มขึ้นครั้งแรกในอิตาลีในปี ค.ศ. 1922 ลัทธิฟาสซิสต์เติบโตในเยอรมนี ในปี ค.ศ. 1933 แพร์มาียงญี่ปุ่นในระยะเวลาใกล้เคียงกับในเยอรมนี คือในช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

11.3 ผู้นิยมฟาสซิสต์มักเป็นชนระดับชนชั้นกลางและในประเทศที่มีเทคโนโลยีค่อนข้างสูง

12. ลัทธิคอมมิวนิสต์

ลัทธิคอมมิวนิสต์มักถือกันว่าเป็นรูปแบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จหรือแบบควบคุมอย่างถ้วน

12.1 มักแพร่หลายในประเทศที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจยังมีไม่มากนัก ตัวอย่างคือในสหภาพโซเวียตและในสาธารณรัฐประชาชนจีน

12.2 อุดมการณ์คอมมิวนิสต์มักแพร่หลายในประเทศที่ไม่มีประสบการณ์ในการเป็นประชาธิปไตยมากนัก

12.3 ในประเทศซึ่งไม่มีประสบการณ์การเป็นประชาธิปไตยมาเลย การปกครองอาจเป็นรูปเผด็จการ หรือ แบบอำนาจนิยม (authoritarianism) อย่างธรรมดา คือ โดยมีกองกำลังหนุนหลัง มีองค์การที่ทำหน้าที่บังคับบัญชาหรือควบคุมดูแลและโดยอาศัยบุคลิกภาพพิเศษของผู้ผู้นำ

12.4 ลัทธิฟาสซิสต์จะเกิดขึ้นในประเทศที่เคยมีประสบการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตย มาบ้าง เช่น ในเยอรมนีและในญี่ปุ่น แต่หากประเทศใดมีพื้นเพในการเป็นประชาธิปไตยมานานการเกิดขึ้นของระบบฟาสซิสต์ดูจะเป็นเรื่องยาก กล่าวกันว่าประเทศต่อไปนี้อาจจะเป็นฟาสซิสต์ได้ คือ สวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน นอร์เว เดนมาร์ก ฮอลแลนด์ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะประเทศเหล่านั้นมีสถาบันประชาธิปไตยมานาน

12.5 ลัทธิฟาสซิสต์มักใช้วิธีการรุนแรงในการดำเนินงาน แต่เป็นเรื่องแปลกที่ว่าประชาชนให้การสนับสนุนด้วย ตัวอย่างที่เห็นชัดแจ้งคือในเยอรมนีและในอิตาลี สมัยฮิตเลอร์เรืองอำนาจนั้น ฟาสซิสต์ภายใต้ชื่อวาระบบนาซี (Nazism) ได้ใช้วิธีการรุนแรง ทารุณโหดร้าย โดยเฉพาะต่อพวกยิวและพวกที่ต่อต้านอุดมการณ์ฟาสซิสต์ ในอิตาลีความรุนแรงน้อยกว่า

13. ฟาสซิสต์กับสังคมนิยมอุตสาหกรรม

สภาพที่ทำให้อุดมการณ์ฟาสซิสต์เติบโตได้แก่การที่บ้านเมืองได้พัฒนาทางอุตสาหกรรมมากพอสมควร อาจเป็นเพราะสาเหตุสามประการ

13.1 ลัทธิฟาสซิสต์ใช้วิธีการข่มขู่และโฆษณาชวนเชื่ออย่างมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยความเจริญทางเทคโนโลยีที่มากับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม

13.2 เน้นการเตรียมพร้อมเพื่อการทำสงครามอยู่ตลอดเวลา การมีอาวุธยุทโธปกรณ์และสรรพกำลังต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมซึ่งมีการวางแผนและมีประสิทธิภาพในการผลิตสูง

13.3 สังคมอุตสาหกรรมแม้จะสร้างความเจริญทางเทคโนโลยีและด้านต่าง ๆ มาก แต่ก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์ของคนในสังคมขึ้น สภาพทางจิตวิทยาสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมที่ผิดแปลกไปจากเดิม ซึ่งมีความคงอยู่แห่งครอบครัวและเครือญาติย่อมทำให้รู้สึกอึดอัด ลัทธิฟาสซิสต์ซึ่งเน้นผู้นำและความกลมเกลียวภายในชาติ จึงดูจะเป็นลัทธิที่ตรงกับความต้องการทางจิตใจของคนในยุคอุตสาหกรรม

คำถามท้ายบทที่ 6

- 1) จงอธิบายลักษณะของลัทธิสังคมนิยม
- 2) สังคมนิยมในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียมีลักษณะอย่างไร
- 3) ลัทธินายทุนแบบสวัสดิการทางสังคมเป็นอย่างไร
- 4) จงระบุสภาพการณ์ที่เอื้อต่อการเติบโตของลัทธิฟาสซิสต์
- 5) สภาพเช่นใดที่ส่งเสริมให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัว

“The only freedom which deserves the name is that of pursuing our own good in our own way, so long as we do not attempt to deprive others of theirs or impede their efforts to obtain it.”

John Stuart Mill
cf Lewis C Henry. ed
Best Quotations for All
Occasions (rev ed New York,
Fawcett Premier, 1985). p 88

“เสรีภาพที่แท้จริง คือ การทำอย่างที่เราคิดว่าดีสำหรับตัวเรา ตราบเท่าที่
เราไม่พยายามละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หรือขัดขวางไม่ให้ผู้อื่นได้เสรีภาพ”

จอห์น สจิวท มิลล์
นักปรัชญาการเมืองอังกฤษ